

Omskjæring av kvinner og norsk lov

ANDERS
BRATHOLM

Omskjæring av kvinner blir praktisert blant muslimer i ca. 30 land – de fleste afrikanske. I 1979 var bl.a. Oslo Helseråd i tvil om hvordan vi bør stille oss til slike inngrep, for innvandrere «har krav på respekt for sin kultur». Professor Anders Bratholm er ikke i tvil: Det dreier seg om en særlig alvorlig form for kvinneundertrykkelse og kjønnslemlestelse som bør bli forbudt også hos oss. Inngrep på mindreårige rammes av straffeloven. Nå må vi få en lov som beskytter voksne kvinner mot slike overgrep!

Prisen for innvandring er bl.a. kulturkonflikt – en pris både innvandrerne og mottagerlandet må betale. Toleranse og forståelse for andres kultur kan redusere konflikten. Iblant kan resultatet bli positivt. Øynene åpnes for det kulturelle mangfoldet, og man får en bedre bakgrunn for å forstå egen kultur.

Men her som ellers har toleransen en grense: Innvandrerne må som alle andre respektere norsk lov. Det er «inngangsbilletten». Til gjengjeld må myndighetene sørge for at norsk lovgivning blir klartest mulig på områder hvor fremmed kultur kan komme i konflikt med norsk lov.

» Innvandrerne må som alle andre respektere norsk lov. Det er «inngangsbilletten» »

På et viktig rettsområde har lovgivningen altfor lenge vært uklar i forhold til en tradisjon i enkelte innvandrergupper. Det gjelder bedømmelsen av omskjæring av kvinner. Dette praktiseres i større eller mindre utstrekning i cirka 30 land – de fleste afrikanske. Man regner med at det lever omtrent 80 millioner omskårne kvinner i disse landene. Omskjæringen foretas som regel når en pike er noen dager gammel, eller før puberteten inntreffer.

Allerede på 1970-tallet meldte spørsmålet seg hos oss om hvordan inngrepet skulle reguleres. I 1979 tok Oslo Helseråd initiativ til en utredning om omskjæring. Utredningen droftet både omskjæring av gutter og piker. Det fremgår at omskjæring av gutter, som skjer ved at forhuden på penis fjernes, hverken reiser medisinske eller juridiske problemer. Skikken er i første rekke religiøst begrunnet, og er særlig utbredt blant dem med jødisk tro. Noen skadevirkning av slik omskjæring inntreffer ikke, bortsett fra at selve inngrepet kan være smertefullt dersom bedøvelse ikke blir brukt.

Ved omskjæring av piker er det annerledes. Omskjæringen kan lett gi helseproblemer og medføre at gleden ved seksuallivet helt eller delvis forsvinner.

Det gjelder særlig de mer vidtgående former for omskjæring. I slike tilfeller fjernes clitoris og mer eller mindre av de omkringliggende kjønnsregioner. Ved den mest vidtgående omskjæringen, den såkalte faraoanske, blir piken nesten helt sydd igjen nedentil etter inngrepet. Skal hun senere føde, må legen åpne henne, og spørsmålet oppstår om hun skal syes igjen etter fødselen, såkalt «rekonstruksjon».

Mange tror at også omskjæring av kvinner, som særlig praktiseres i muslimske land, er religiøst begrunnet. Men det er ikke riktig. Koranen omtaler ikke omskjæring, og det er uklart hvordan skikken, som er mange tusen år gammel, er oppstått.

En hypotese går ut på at inngrepet skal verne kvinnen mot hennes egen seksualitet. En annen forklaring er at omskjæringen gir mannen større sikkerhet for at kvinnen han gifter seg med er jomfru. En tredje teori er at kvinner er bedre vernet mot utroskap fra kvinnens side fordi omskjæringen reduserer kvinnens seksuelle behov.

» Omskjæring vil lett medføre varig helseskade og annen belastning for kvinnen »

Uansett hva som er den historiske begrunnelsen, vil inngrepet lett medføre varig helseskade og annen belastning for kvinnen. Omskjæring må sees som en særlig alvorlig form for kvinneundertrykkelse, og er med rette kalt kjønnslemlestelse.

Det er fra tid til annen blitt opplyst i pressen at småpiker er blitt omskåret i Norge, eller at de er blitt sendt på «besøk» til besteforeldre i hjemlandet hvor omskjæring er skjedd. Det er også blitt meldt at kvinner som er faraoansk omskåret, og som har født på sykehus i Norge, er blitt sydd igjen etter fødselen, slik at kvinnen blir som hun var før hun fødte. Et sykehus som er navngitt i denne sammenheng, har opplyst at gjensyngingen er foretatt for å bedre kvinnens funksjonsdyktighet; «rekonstruksjonen» er ikke gått lenger enn medisinsk forsvarlig.

I debatten om omskjæring av kvinner har enkelte pekt på at man må vise respekt for andre kulturers uttrykksformer. I det nevnte notatet fra Oslo Helseråd heter det f.eks. «etter at det er påpekt at omskjæring av gutter ikke reiser problemer: «Langt mer komplisert vil det forholde seg når spørsmålet melder seg overfor kvinner, og det krav på respekt fremmedarbeidere har for sin kultur, sine verdier og holdninger».

Siden dette ble skrevet, har synet på omskjæring endret seg både hos oss og i mange av de land hvor omskjæring praktiseres. I dag vil neppe noen norsk lege gi uttrykk for at man skal vise respekt for en så kvinnefiendtlig og helseskadelig tradisjon. Det er på det rene at omskjæring er i strid med både legeetikken og legeloven.

» Også i mange av de land som har praktisert omskjæring i århundrer, er den i dag forbudt »

Også i mange av de land hvor omskjæring har vært praktisert i århundrer, er den i dag forbudt eller den motarbeides av myndighetene.

OMSKJÆRING AV KVINNER: Særlig utbredt blant muslimer i afrikanske land – men den helsefarlige skikken er uten grunnlag i Koranen.

Flere internasjonale organisasjoner driver en omfattende opplysningsvirksomhet med sikte på å få slutt på omskjæringen. Det gjelder f.eks. Verdens Helseorganisasjon, FNs befolkningsfond og UNESCO. Både FNs menneskerettskonvensjon og FNs barnerettskonvensjon har bestemmelser som antas å ramme omskjæring av kvinner, voksne som mindreårige.

Flere vestlige land har vedtatt lovforbud mot omskjæring, f.eks. Belgia, Frankrike, England og Sverige. Den svenske loven er fra 1982, og rammer alle former for kvinneomskjæring – også de minst inngripende. Straffen ved overtredelse er inntil to års fengsel, men inntil ti år dersom det foreligger bestemte skjerpande omstendigheter.

Det har i vårt land dratt ut med å få vedtatt en lignende lov, selv om helsenmyndighetene lenge har vært oppmerksomme på at den rettslige situasjonen er uklar. I 1980 sendte Helsedirektoratet ut et rundskriv til leger og sykehus om omskjæring, men rundskrivet skapte ikke klarhet. Ved den rettslige bedømmelsen må man skille mellom omskjæring av mindreårige og omskjæring av voksne kvinner.

Omskjæring av mindreårige, det som regel etter anmodning av foreldrene, er ubetinget straffbart – uten hensyn til hvor vidtgående omskjæringen er. Både foreldre som

samtikker i omskjæringen, og den som utfører inngrepet, rammes av lovens straffebud om legemsbeskadigelse.

» Foreldre pådrar seg straffansvar ved å samtykke i et skadelig inngrep på den mindreåriges vegne »

Straffansvaret inntreffer også for foreldre som sender en mindreårig datter til utlandet for at hun kan bli omskåret der. Begrunnelsen for foreldrenes straffansvar er at de ikke har rettslig adgang til å samtykke i et skadelig inngrep på den mindreåriges vegne.

Hvis kvinnen er voksen og selv ønsker å bli omskåret, er den rettslige bedømmelsen vanskeligere. Lovens regel er at samtykke fra den som rammes opphever det straffbare ved en vanlig legemsbeskadigelse. Bare dersom legemsbeskadigelsen er grov, er handlingen straffbar ved samtykke. Straffeloven har en definisjon av grov legemsbeskadigelse (§9), men definisjonen gir ikke noe klart svar på om omskjæring omfattes. Trolig vil de mer inngripende former for omskjæring falle inn under definisjonen, mens de mindre inngripende faller utenfor.

Forholdet er altså at mens alle former for omskjæring av mindreårige rammes av norsk straffelov, er den rettslige situasjon m.h.t. omskjæring av voksne kvinner noe uklar. Det er også uklart hvilke regler som gjelder for «rekonstruksjon».

Derfor er det behov for en lovregulering. Det er beklagelig at vi ennå ikke har fått dette, enda det fra mange hold – bl.a. Human-Etisk Forbund og flere kvinneorganisasjoner – lenge har vært arbeidet for et lovforbud.

For en tid siden fikk Justisdepartementets lovavdeling i oppdrag fra den politiske ledelse å vurdere en endring av straffeloven, slik at det klart fremgår at alle former for omskjæring av kvinner er straffbart. Lovavdelingen kom til at det var mer naturlig å ta inn lovendringen i en helselov. Det var derfor en lovsak som hørte under Sosial- og helsedepartementet.

Saken har nå vært utredet en tid i dette departement, og det er besluttet at det skal utarbeides en egen lov om omskjæring. Her skal også spørsmålet om «rekonstruksjon» av kvinner som har født reguleres. Helseminister Werner Christie har opplyst at lovforslaget vil bli fremmet ved påsketider.

Det er å håpe at Stortinget kan vedta loven før sommeren. Denne lovsaken har allerede tatt altfor lang tid.